

Přechod přes Rudé moře

Přechod přes Rudé moře je epizoda z Druhé knihy Mojžíšovy popisující cestu Izraelského lidu přes rozestoupené vody. Nejstarším dochovaným zobrazením je freska v synagoze Dura Europos v Sýrii, pocházející ze třetího století. Ve čtvrtém století se výjev objevuje mezi nástěnnými malbami v katakombách Via Latina v Římě. V této době se stává také častým námětem pro výzdobu sarkofágů a, protože scéna přechodu přes Rudé moře bývá označována jako prefigurace křtu, setkáváme se s jejím vyobrazením také na křtitelnicích. Příkladem je křtitelnice v bazilice San Frediano v italském městě Lucca. Ve středověku je typické rozdělení výjevu do tří částí: Prvně se jedná o scénu útěku Izraelců a jejich pronásledování, dále bývá zobrazován samotný přechod přes moře a potopení Faraonových vojsk a zatřetí je to moment, kdy se již zachráněný Mojžíšův lid ocitá na druhém břehu a vzdává díky Bohu.

V prezentaci postupně představíme tři vyobrazení daného tématu. Prvním z nich je reliéf na centrálních dveřích baziliky svatě Sabiny v Římě, který se datuje do doby mezi lety 423 a 440, kdy probíhala stavba chrámu. Dveře sv. Sabiny se v současné době skládají z osmnácti panelů s reliéfy, které zobrazují výjevy ze Starého a Nového zákona. Kristýna Pecinová je ve své práci z roku 2012 tematicky dělí do tří skupin – panely s tématem křtu, eucharistie a pašijový cyklus. Scéna přechodu přes Rudé moře je zde pro svoji dobu nepřiliš typicky ztvárněna; nerespektuje konvenční třídílnou kompozici a část, kdy pronásledování Židé prchají z Egypta, zcela vypouští. Naopak je zde přidán motiv oblohy jako obrazu boží moci – je zde znázorněn anděl, který provází Izraelský lid na jeho pouti, boží ruce i ohnivý sloup, který Židům osvětluje cestu. Protože dnes třetina scén chybí a jejich původní pořadí je pozměněné, je těžké s jistotou interpretovat program cyklu. Reliéf s přechodem přes Rudé moře je jedním ze tří panelů, které zachycují život Mojžíše a jeho zázraky. Také je to jeden ze čtyř panelů, na němž figuruje voda. Skládá se ze dvou výjevů – pod přechodem přes moře se nachází i scéna proměnění Mojžíšovy hole v hada před faraonem.

Druhým příkladem, kterému se budeme věnovat, je jedna z mozaik nacházejících se v chrámu Santa Maria Maggiore v Římě. Chrám zdobí rozsáhlý cyklus mozaik, tvořený na triumfálním oblouku výjevy z Nového zákona, oslavujícími Pannu Marii (v té době oficiálně uznanou jako bohorodičku), a na stěnách hlavní lodi scénami ze Starého zákona, které poukazují na propojení těchto dvou částí křesťanské bible. Na pravé straně jsou to příběhy z První knihy Mojžíšovy a na levé je znázorněn život Mojžíše a jeho nástupce Jozua. Ačkoliv mozaika pochází ze stejného období jako reliéf na dveřích svatě Sabiny, je zde pojetí odlišné. Za model, podle kterého byly mozaiky zhotoveny, se považují ilustrace ve spisu Vergilius Vaticanus. Cyklus chronologicky zobrazuje scény z Mojžíšova života, přičemž ale některé epizody (jako například příběh o egyptských ranách nebo pobyt Mojžíše na hoře Sinaj) zcela vynechává.

Zatřetí se zaměříme na jednu z fresek v Sixtinské kapli ve Vatikánu. Jedná se o malbu z let 1481 – 1482, součást cyklu o životě Mojžíše, umístěnou na jižní stěně kapse. Autorství není jednoznačně prokázáno, spekuluje se, že by to mohl být Cosimo Roselli, Domenico Ghirlandaio, nebo Biagio d'Antonio Tucci. Freska je aktualizací biblického příběhu do období druhé poloviny 15. století, což je zřetelné především na oděvech postav a architektuře egyptského města. Poprvé se zde objevuje Mojžíšova sestra Miriam hrající oslavující Hospodina zpěvem a hrou. Jižní stěna kapse komunikuje s freskami na stěně severní, kde se nachází výjev ze života Ježíše Krista.

Interpretace scény přechodu přes Rudé moře je ve všech třech případech odlišná. Dveře chrámu svaté Sabiny jsou interpretovány jako prefigurace křtu, protože všechny panely zde jsou spojené s velikonoční dobou, která byla pro křesťany spojena s ustanovením eucharistie a udělením křtu. Mimo jiné se nabízí i interpretace, podle níž má celý panel, včetně spodní scény s hady, značit definitivní vítězství nad faraonem. Mozaika v Santa Maria Maggiore má spíše pouze narativní charakter, protože cyklus, ve kterém se nachází, se nenachází v interakci se scénami z Nového zákona. Cyklus fresek v Sixtinské kapli naproti sobě staví fresky Nového a Starého zákona, z nichž každé dvě umístěné naproti sobě si odpovídají. Naproti scéně přechodu přes Rudé moře je umístěn výjev, ve kterém Ježíš vyzývá své první apoštoly, aby ho následovali. Nabízí se tedy spojitost mezi následováním Ježíše apoštoly a Mojžíše Izraelity po cestě přes moře.

Bibliografie v abecedním pořadí:

ANDALORO Maria, *La Pittura Medievale a Roma 312 – 1431*, Atlante Percorsi Visivi, 2006, Roma

BERTHIER Joachim Joseph, *La porte de Sainte-Sabine à Rome, étude archéologique*, 1892, Fribourg

Bible, Písmo svaté starého a nového zákona včetně deuterokanonických knih, český ekumenický překlad, 1993, Praha

BLUMENTHAL, Arthur R. (2001). *Cosimo Rosselli Painter of the Sistine Chapel*. Winter Park: Cornell Fine Arts Museum, vyhledáno: 11. 10. 2016

COX-REARICK Janet, *Bronzino's Crossing of the Red Sea and Moses Appointing Joshua: Prolegomena to the Chapel of Eleonora di Toledo*, *The Art Bulletin*, Vol. 69, No. 1 (Mar., 1987), pp. 45-67, <http://www.jstor.org/stable/3051082>, vyhledáno: 11. 10. 2016

EKART Marchand, *His Masters Voice: Painted Inscriptions in the Works of Domenico Ghirlandaio*, *Artibus et Historiae*, Vol. 33, No. 66 (2012), pp. 99-120, <http://www.jstor.org/stable/23509746>, vyhledáno: 11. 10. 2016

FOLETTI Ivan, GIANANDREA Manuela, *Zona liminare – il nartece di Santa Sabina a Roma, la sua porta e l'iniziazione cristiana*, 2015, Roma

GOFFEN Rona, *Friar Sixtus and the Sistine Chapel*, *Renaissance Quarterly*, Vol. 39, No. 2 (Summer, 1986), pp. 218-262, <http://www.jstor.org/stable/2862115>, vyhledáno: 11. 10. 2016

PECINOVÁ Kristýna, *Dveře kostela Santa Sabina v Římě*, 2012, bakalářská práce, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno

RÉAU Louis , *Iconographie de l'art chrétien Tome II, Iconographie de la Bible, Ancien testament*, 1956, Paris

SANTINI Pietro, *La Basilica di Santa Maria Maggiore*, 1987, Roma

SPIESER Jean-Michel, *Le programme iconographique des portes de Sainte-Sabine*, 1991, Paris

TSUJI S., *Etude Iconographique des Reliefs des Portes de Sainte Sabine à Rome*, 1961, Paris